

I. Országgyűlés
25. Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala

dr. Rabóczki Bence
főigazgató

Varga Mihály
pénzügyminiszter

I. A célok és elvárt eredmények meghatározása, felsorolása, számszerűsítése

A Nemzeti Emlékezet Bizottsága (a továbbiakban: Bizottság) az Országgyűléstől kapott felhatalmazás alapján 2014 februárjában kezdte meg működését. Az öttagú testület és a tevékenységét segítő Hivatal legfontosabb feladata a kommunista diktatúrával kapcsolatos állami emlékezet megőrzése, valamint a diktatúra hatalmi működésének feltárása. A Bizottság célja, hogy hozzájáruljon a kommunista diktatúra áldozatainak emléke előtti tisztelgéshez, a magyar társadalmat ért veszteségek mind teljesebb feltárásához, a korszak generációkon átívelő egyéni és kollektív traumáinak széles körű bemutatásához. A legfontosabb pártállami szervek működésének és vezető apparátusának hiánypótló alap kutatásokon nyugvó feltárása lehetővé teszi a kommunista diktatúra formalizált és rejtett hatalmi mechanizmusainak, hatalomgyakorlási technikáinak és működtetői körének megismerését. Ezeknek az alapfeladatoknak a megvalósítása érdekében a Bizottság 2020-ban is folytatja a pártállam működését, főbb szervezeteinek és vezető tisztségviselőinek feltérképezését célzó, hiánypótló alap kutatásait. Ennek keretében tovább bővíti egyrészt a kommunista állampárt funkcionáriusainak karrierútját bemutató Párt-Állam-Párt nevű internetes adatbázist (www.paap.hu), valamint az 1956-os forradalom és szabadságharc vérbe fojtását követő megtorlás áldozatait bemutató online adatbázist. Utóbbi, a perek56.hu címen elérhető adatbázis jelenleg a végrehajtott halálos ítélettel zárult pereket mutatja be, de várhatóan 2020-ban kiegészül a halálra ítélt, de a kivégzést végül elkerülők, továbbá az úgynevezett „nagyidősök” – életfogytig tartó, vagy 15–20 év börtönnel sújtottak – sorsának és az ellenük lefolytatott eljárások végrehajtónak bemutatásával. A Bizottság folytatni kívánja a büntetés-végrehajtási iratok feltérképezését, és folyamatosan nyilvánosságra hozza az eddig javarészt ismeretlen népbírák, népi ülnökök, a megtorlás folyamatában részt vállalt ügyészek és bírók nevét és karrierútját.

2020-ban lesz az Államvédelmi Hatóság által létrehozott és működtetett kistarcsai, recski, majd tiszalöki, kazincbarcikai internáló- és kényszermunkatáborok, a hortobágyi és nagykunsági zárt táborokba történt elhurcolások 70. évfordulója. Az évforduló alkalmából, 2020-ban a Bizottság az egész országra kiterjedő, nagyszabású megemlékezéssorozatot tervez, a 2018–2019-ben sikeresen megvalósított „Sorsfordítás. A paraszti társadalom felszámolása, 1945–1962” című megemlékezéssorozat mintájára. Ma már alig vannak olyan kortárs tanúk, akik személyesen átélték az internálótáborokban, a hortobágyi és nagykunsági táborokban uralkodó embertelen körülményeket, a kiszolgáltatottságot, megalázást és a folyamatos éhséget. Ezek a megpróbáltatások az internálások idején (1945–1953) több tízezer ember sorsára, a zárt táborba hurcolásnak (1950–1953) áldozatul esett mintegy 8.000 ember egész életére rányomták bélyegüket. Hasonló szenvedéseken ment keresztül az a 13.000 budapesti személy is, akiket Magyarország keleti megyéibe telepítettek ki 1951-ben. A Bizottság célja, hogy az egész országra kiterjedő megemlékezéssorozattal tisztelegjen az internálást, kitelepítést, internálásszerű kitelepítést elszenvedettek emléke előtt, különös tekintettel arra, hogy ezekről a történetekről a rendszerváltásig nem volt szabad beszélni, így történelmünk egy elhallgatott fejezetéről van szó. A programsorozat része lesz többek között több tudományos konferencia, kiállítás, tanulmányi verseny, készülni fog továbbá egy korszerű tematikus honlap, valamint a fiatalok érdeklődését is felkelteni hivatott rövidfilm.

A Bizottság ezen túlmenően is nagy hangsúlyt fektet a korszerű ismeretterjesztésre, a fiatal generációk figyelmének felkeltésére. Ennek érdekében további ismeretterjesztő, az oktatásban segédanyagként felhasználható rövidfilmek elkészítését tervezi az iskolai történelemoktatáshoz szorosan kapcsolódó témakörökben.

A Bizottság általánosabb, az államszocialista rendszer teljes időszakát felölelő programja a kommunista diktatúra vidéki társadalomtörténeti jelenségeinek átfogó vizsgálata, különös figyelemmel a diktatúrával szemben megnyilvánuló ellenállás egyéni és kollektív formáinak feltárására és dokumentálására. Ez a munka az elmúlt évekhez hasonlóan a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpontjával közösen létrehozott Vidéktörténeti Témacsoport keretein belül zajlik, az egész országra kiterjedően. 2020-ban a kutatások – az országos levéltári hálózat segítségével – különös figyelmet fordítanak a vidéki társadalmat sújtó vagyronvesztéssel, a tulajdontól való megfosztás folyamatával.

2019-ben és 2020-ban megemlékezünk a rendszerváltás 30. évfordulójáról. A Bizottság tervei között szerepel, hogy közreműködik a rendszerváltásról szóló tudományos konferenciák, kapcsolódó rendezvények megvalósításában.

A Bizottság 2020-ban is kiemelt figyelmet fordít arra, hogy együttműködjön a lengyel, cseh és szlovák emlékezetpolitikai intézetekkel, valamint további nemzetközi szervezetekkel, például az Európai Emlékezet és Lelkiismeret Platformjával. Ez utóbbival a Bizottság több nagyszabású nemzetközi tudományos projekt megvalósítását tervezi 2020-tól. Az egyik kiemelt projekt célja bemutatni a kommunista diktatúra idején folyó egyházüldözést. A másik projekt, amelynek munkacíme „Európai gulág”, a szovjet mintára létesült táborrendszereket mutatná be valamennyi érintett ország konkrét példáin keresztül, egyrészt utazó kiállítás, másrészt internetes adatbázis formájában.

Kiemelten fontosak a Bizottság oroszországi levéltári kutatásai, amelyek célja az eddig feltáratlan iratok publikálása. Az elmúlt években az orosz iratórző intézményekkel kiépített kétoldalú tudományos együttműködések jó alapot adnak a kutatómunkához, amely a Bizottság reményei szerint 2020-ban közös kiadványokban és kiállításban is megmutatkozhat. A Bizottság 2020-ban kiemelt figyelmet kíván fordítani a tudományos eredmények angol nyelven történő közzétételére. Ennek egyik fő irányát 2020-ban a lengyel Nemzeti Emlékezet Intézetével közösen megrendezett, II. János Pál pápáról szóló háromnapos nemzetközi konferencia előadásainak tervezett közzététele jelenti részint magyar, részint angol nyelven. Hasonlóképpen angol és magyar nyelvű tanulmánykötetek készülnek a kelet-közép-európai egyházüldözés bemutatására.

II. A célok megvalósításához rendelkezésre álló erőforrások 2020-ban

millió forintban, egy tizedessel

Megnevezés	Kiadás	Bevétel	Támogatás	Átlagos statisztikai állományi létszám (fő)
Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala	1.158,2		1.158,2	71

III. A célok elérésének módja a felügyelt ágazatokban

III.1. Intézményekkel történő feladatellátás

A Bizottság 2020-ban folytatja az alaptevékenységéhez kötődő, munkacsoportok keretében zajló tudományos kutatást, annak szisztematikus vizsgálatát, hogyan működtek a pártállami diktatúra formalizált és rejtett hatalmi mechanizmusai a mindennapi gyakorlatban. A Bizottság célja – a diktatúra emlékezetének megőrzése és a közgondolkodás formálása érdekében – a kutatási eredmények minél szélesebb körben történő megismertetése és

elérhetővé tétele. Ennek érdekében a Bizottság 2020-ban több hazai és nemzetközi konferenciát tervez, emellett folytatja a kutatók által készített tanulmányok és monográfiák kiadványok formájában való megjelentetését, illetve tematikus honlapokon történő közzétételét. A 2019-ben konferenciaterem és kiállítótér létrehozásával lezáruló épületrekonstrukció 2020-tól kezdődően nagyobb lehetőséget nyújt arra, hogy a Bizottság a tudományos ismeretterjesztés különböző formáit (népszerűsítő előadás-sorozatok, filmklub, kiállítások stb.) is megvalósíthassa.

A Bizottság kiemelt feladatának tekinti a közép-kelet-európai társintézményekkel való intenzív együttműködés megvalósítását, a pártállami diktatúrák működésének hasonlóságaira és egyediségére vonatkozó közös kutatási projektek indítását. Ennek keretében rendszerezett forrásfeltárást végez egymás országainak történetére vonatkozóan a hazai, illetve az adott ország iratőrző intézményeiben. Az Európai Emlékezet és Lelkiismeret Platformjával tervezett projekteken túl a Bizottság 2020-ban is folytatja a társintézményekkel való együttműködést egymás történelmének jobb megismerését szolgálva. A közös kutatások segítségével teljesebb kép rajzolódhat ki a kommunista diktatúrák általános jellemzőiről.

2020-ban továbbra is kiemelt programként folytatódik a magyar vonatkozású orosz levéltári források feltárása és kiadása, együttműködve a Moszkvai Magyar Levéltári Intézettel, továbbá orosz állami levéltárakkal. Ugyancsak folytatódik az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközponttal közös, hosszú távra tervezett vidéktörténelmi kutatás. A Bizottság 2020-ban országos megemlékezés-sorozatot tervez a „magyar gulág”, a magyarországi internálótáborok és zárt táborok bemutatása, az áldozatok emlékének megőrzése.

A 2019. évi költségvetéshez képest 5 fő státusz bővítést tervez a Hivatal (kutatási-tudományos ismeretterjesztői és üzemeltetési feladatokhoz kapcsolódóan), amelyekhez a szükséges fedezet a személyi juttatások előirányzatán belül rendelkezésre áll.

millió forintban, egy tizedessel

Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala cím	Kiadás	Bevétel	Támogatás	Átlagos statisztikai állományi létszám (fő)
2019. évi törvényi előirányzat	1.158,2		1.158,2	66
<i>Változások jogcímenként:</i>				
Többlet (jogcímenként)				
státuszfejlesztés				5
2020. évi javasolt előirányzat	1.158,2		1.158,2	71

III.2. Fejezeti kezelésű előirányzatokkal történő feladatellátás bemutatása

Fejezeti kezelésű előirányzatot a Hivatal 2020. évre nem tervez. A fejezetnek kiemelt nagyberuházása, több évre tervezett fejlesztése nincs.

III.3. Tájékoztató a több év előirányzatait terhelő programok, beruházások és más fejlesztések későbbi évekre vonatkozó hatásairól

A Hivatalnak több év előirányzatait terhelő programja, beruházása és más fejlesztése nincs.

III.4. Az uniós források felhasználásának szerepe a felügyelt ágazatokban

A Hivatal munkatársai folyamatosan figyelemmel kísérik a Bizottság kutatási tevékenységi körébe tartozó uniós pályázati lehetőségeket, mindazonáltal a Bizottság, illetve a Hivatal alapfeladata körébe tartozó történelem- és társadalomtudományi – alapvetően nemzeti vonatkozású – témaköröket érintően viszonylag kevés az uniós és a hazai pályázati lehetőség. Társintézményeinkkel együtt ugyanakkor arra törekszünk, hogy a kommunista diktatúra emlékezete részévé váljon a közös európai emlékezetpolitikai gondolkodásnak.

III.5. A középtávú tervezés keretében meghatározott 2020. évi tervszámoktól való eltérés indokolása

A 2019–2021. évekre vonatkozó középtávú tervezés keretében a 2020. évre tervezett költségvetési főösszeg 1.158,2 millió forint, amely megegyezik a 2020. évi költségvetési javaslatban előírányzott összeggel.

III.6. A szakpolitikai célú nemzetpolitikai/határon túli feladatok a tárca költségvetésében

Nemzetpolitikai, határon túli feladatok finanszírozását szolgáló előirányzat a Hivatal költségvetésében nem szerepel.

Budapest, 2019. május 28.